

Μετάνοια: Η μεγαλύτερη ευεργεσία του Θεού

/ [Γνώμες](#)

Η μεγαλύτερη ευεργεσία του πανάγαθου Δεσπότη προς την πεσμένη φύση μας δεν είναι άλλη από την μετάνοια. Χωρίς αυτή κανένας άνθρωπος δεν θα κέρδιζε τη σωτηρία του, όσο τέλεια και αν είναι η κοσμοσωτήριο οικονομία. Δεδομένου ότι έχουμε «το λογισμό μας να είναι συνέχεια στο κακό από τη μικρή μας ηλικία»(βλ. Γεν. 8, 21), η ροπή προς την αμαρτία είναι πια φυσικό φαινόμενο, κανένας δεν μένει αναμάρτητος, «έστω και αν μία ημέρα είναι η ζωή του». Η μετάνοια στη φύση της είναι διπλή και έχει ευεργετικές και τις δύο ιδιότητές της στη διάρκεια όλης της ζωής μας. Η αρχική της μορφή είναι η μεταμέλεια για τα προηγούμενα σφάλματα, ενώ η επόμενη είναι η διόρθωση της λανθασμένης ενέργειας, η οποία πραγματοποίησε την παράβαση.

Κατά την πνευματική κρίση των Πατέρων μας ολόκληρη η ανθρώπινη δραστηριότητα πηγάζει από το νου. Εκεί συλλαμβάνεται με εικόνα κάθε νόημα για να καταλήξει σταδιακά στην πρακτική του εφαρμογή. Να τι λέει ο διακριτικότατος των Πατέρων μας άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής· «Μην κάνεις κατάχρηση στα νοήματα των πραγμάτων, για να μην κάνεις κατάχρηση και στα πράγματα εξαναγκαστικά και χωρίς να το θέλεις. Διότι, εάν κανείς δεν αμαρτάνει πρώτα με τη διάνοια, δεν θα αμαρτήσει με την πράξη»(Μαξίμου Ομολογητή, Τετρακόσια Κεφάλαια περί αγάπης, Εκατοντάς Β΄, §78). Τη λανθασμένη χρήση των νοημάτων ακολουθεί η παράχρηση ή κατάχρηση των πραγμάτων. Μετάνοια στην κυριολεξία της σημαίνει επιστροφή του νου στη προηγούμενη θέση του, όπου ευρίσκεται και η

ορθή τάξη των πραγμάτων. Στη δική μας όμως γενεά, η μετάνοια εκλαμβάνεται περισσότερο ως συγγνώμη από τον Θεό για τα σφάλματά μας.

Στην περιγραφή της αμαρτωλότητάς μας, για να μιλήσουμε ταπεινά, εκφράζεται πράγματι η ελεεινότητα και η δυστυχία, στην οποία οδηγηθήκαμε με τη διαστροφή εξαιτίας του νόμου της αμαρτίας. Έτσι κατά τον Παύλο «πουλημένοι στην αμαρτία»(Ρωμ. 7,14), η οποία κατοικεί μέσα μας, αποτελούμε το τερατώδες σώμα του θανάτου(βλ. Ρωμ. 7, 24). Και αυτά μεν όσον αφορά εμάς.

«Ευλογημένος να είναι ο Θεός, ο Πατέρας του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, που μας δώρισε μέσω του Χριστού πλούσιες τις ευλογίες του, πνευματικές και ουράνιες. Μας διάλεξε πριν θεμελιώσει τον κόσμο, να γίνουμε δικοί του διά του Χριστού, αψεγάδιαστοι στην τελική κρίση. Μας προόρισε με την αγάπη του να γίνουμε παιδιά του διά του Ιησού Χριστού, σύμφωνα με το καλόβουλο για μας θέλημά του, ώστε να τον υμνούμε για την πλούσια χάρη του, που μας δώρισε διά του αγαπημένου του Υιού»(Εφεσ. 1, 3-5). Καυχόμαστε για την εκλογή και αισθανόμαστε τον Πατέρα μας «που κατοικεί σε φως απρόσιτο»(βλ. Α' Τιμ. 6, 16). Αλλά παραμένει σε μας αναλλοίωτο το απόρρητο μυστήριο, όχι μόνο θεωρητικά αλλά και όταν μας πλημμυρίζει με την παρουσία του. Μήπως όμως και η αρχική μας αξία ως δημιουργημάτων «κατ' εικόνα και ομοίωσίν» του δεν αποτελεί ένα άλλο μυστήριο; Επιβάλλεται άρα η προσπάθεια και η φροντίδα, για να αυξηθεί η δίψα και να γνωρίζουμε συνεχώς και βαθύτερα αυτόν τον ίδιο και το μεγαλείο της από καταβολής κόσμου κλήσεώς μας. Άλλωστε τί είναι αυτός; Δεν είναι το απόλυτο «ΕΙΝΑΙ», η αρχή του παντός, που αποκαλύφθηκε ως πρόσωπο και υπόσταση, «ΕΓΩ ΕΙΜΙ»; Τώρα τον γνωρίσαμε διά του ομοουσίου μονογενούς του Υιού. «Κανείς ποτέ δεν είδε τον Θεόν· μόνο ο μονογενής Υιός , που είναι μέσα στην αγκαλιά του Πατέρα, εκείνος μας τον έκανε γνωστό»(Ιω. 1, 18).

Γνωρίζουμε επίσης τον Θεόν Πατέρα και από το Πνεύμα το Άγιο· «το Πνεύμα το Άγιον, ο Παράκλητος, που θα στείλει ο Πατέρας στο όνομά μου, εκείνος θα σας διδάξει τα πάντα και θα φέρει στη μνήμη σας όλα όσα σας έχω πει εγώ»(Ιω. 14, 26). Ο συνάναρχος και συναΐδιος με τον Πατέρα και το Πνεύμα σαρκωμένος Λόγος του Θεού άρχισε το ευαγγέλιό του λέγοντας: «Μετανοείτε γιατί έφθασε η βασιλεία του Θεού»(Ματ. 4, 17). Ο γλυκύτατός μας Ιησούς, ο Σωτήρας, η οδός, έγινε για μας οδός προς τον Πατέρα και το Πνεύμα. Αυτοί πάλιν μας ένωσαν με αυτόν. Ωστε το πλήρωμα της θεογνωσίας είναι πλέον η ορθή πίστη και ελπίδα μας.

Μεγάλο μέρος των ψαλμών του Δαβίδ αποτελεί αξιόλογη ομολογία για την μετάνοια. «Θεέ μου, Θεέ μου πρόσεξέ με. Γιατί με εγκατέλειπες; Οι στεναγμοί μου και οι ικετήριες κραυγές μου που προέρχονται από το βάθος των οδυνών μου απέχουν μακριά από τη σωτηρία μου. Θεέ μου, θα φωνάζω σε σένα όλη την ημέρα

και δεν θα με εισακούεις, θα φωνάζω και τη νύκτα, και κανείς δεν θα μου το καταλογίσει ανοησία. Σου όμως είσαι κοντά μου γιατί κατοικείς στον άγιο ναό σου, συ που είσαι καύχημα του Ισραήλ. Σε σένα στήριξαν τις ελπίδες τους οι πατέρες μας. Σε σένα ήλπισαν και εσύ τους έσωσες. Σε σένα φώναξαν δυνατά και σώθηκαν. Σε σένα ήλπισαν και δεν ντροπιάστηκαν» (Ψαλμ. 21,2-6).

Οι Πατέρες μας, κοντά στους οποίους μαθητεύσαμε και από τους οποίους ακούσαμε την αλήθεια, περιέγραψαν, όσο ήταν δυνατό να καταλάβουμε, το βάθος, το πλάτος και το ύψος της ολοκληρωμένης μετάνοιας. Παραθέτουμε λίγα από αυτά. Η μετάνοια, ή καλύτερα αυτός που μετανοεί, αρχίζει ζητώντας συγγνώμη για τα σφάλματά του από τον Θεό. Όταν δεν επαναλαμβάνει στην πράξη εκείνα για τα οποία μετανοεί, φθάνει με τη χάρη του Χριστού και την τήρηση των κανόνων της μετάνοιας με ακρίβεια «έως τρίτου ουρανού», και ακούει και μαθαίνει «άρρητα και ακατάληπτα ρήματα» και θεωρεί τις οποίες δεν μπορεί ο ίδιος να εκφράσει και να ερμηνεύσει σε όσους δεν δέχτηκαν αυτή τη χάρη. «Δεν ξέρω αν ήταν με το σώμα... ή χωρίς το σώμα»(Β΄ Κορ. 12, 2). Αυτό ακριβώς δεν αναφέρεται μόνο στην εμπειρία του Παύλου, αλλά και σε κάθε άνθρωπο που μετανοεί αληθινά. Το γεμάτο συντριβή και ταπείνωση πνεύμα του ανθρώπου που διψά με όλη του την αγάπη τον Σωτήρα Χριστό, αρπάζεται απ' αυτόν και ο Κύριος τον ανεβάζει χωρίς ο ίδιος να αισθάνεται πού, πώς και πόσον είναι το μέτρο αυτό. Όπως ο αείμνηστος Γέροντάς μας έλεγε, δεν λειτουργούν τότε οι αισθήσεις, ούτε ο νους σκέπτεται, αλλά μόνο θαυμάζει, και όταν επιστρέψει στα φυσιολογικά επίπεδα, τότε μπορεί να τα εκφράσει ή να τα περιγράψει αμυδρά, αν είναι και αυτό δυνατό. Ο Παύλος έγραφε στους Κορινθίους ότι «μεταφέρθηκε ξαφνικά στον παράδεισο και άκουσε λόγια που δεν μπορεί ούτε επιτρέπεται να τα πει άνθρωπος»(Β΄ Κορ. 12, 4). Εφ' όσον «οφθαλμός δεν τα είδε και αυτί δεν τα άκουσε και ούτε που τα έβαλε ο λογισμός του ανθρώπου, όσα ετοίμασε ο Θεός για εκείνους που τον αγαπούν»(Α΄ Κορ. 2, 9). Λίγα γνωρίζουμε και λίγα κατανοούμε από αυτά που βρίσκονται πέρα από τον αισθητό κόσμο.

Οι Πατέρες μας αναφέρουν ότι η συναίσθηση της αμαρτωλότητας είναι μεγάλο δώρο του Θεού, ανώτερο και από την όραση των υψηλών θεωριών. Όταν συνειδητοποιείται το εσωτερικό μας σκοτάδι και αποκαλύπτεται η καταχθόνια και απαίσια μορφή της αμαρτίας, η οποία προκαλεί την αποστροφή, τότε και η θεία χάρη ως αντίληψη μας αξιώνει τη δική της παρηγοριά.

Ο όσιος Ισαάκ αναφέρει διάφορες μορφές παρηγοριάς και αντιλήψεως της χάριτος, ειδικά σε μεγάλη καρτερία παρατεταμένων δοκιμασιών «όταν σηκωθώ για την προσευχή μου, μία μόνη δόξα προφθάνω να πω· στη συνέχεια δε εάν και τρεις μέρες σταθώ, βρίσκομαι σε έκπληξη με τον Θεό, και δεν αισθάνομαι καθόλου τον

κόπο»(Αββά Ισαάκ, Λόγος Γ' Ασκητικός, Περί αναχωρήσεως). Και συνεχίζει στον ίδιο λόγο τα εξής· «Στάθηκα στην αυλή του κελλίου μου, πριν ακόμη δύσει ο ήλιος· και όταν άρχισα μόνον μίαν δόξαν, αισθάνθηκα την προσευχή μου και αμέσως βρέθηκα σε μια κατάσταση, χωρίς να γνωρίζω που βρίσκομαι· και έμεινα έτσι μέχρι να ανατείλει ο ήλιος την επόμενη ημέρα, και ζέστανε το πρόσωπό μου. Και τότε, όταν ο ήλιος περισσότερο με ζέστανε και κατέκαυσε το πρόσωπό μου, στράφηκε ο νους μου στον εαυτόν μου και κατάλαβα ότι ήλθε η επόμενη ημέρα». Ίσως σκεφθεί κάποιος ότι αυτά ήσαν μόνον των παλαιών Πατέρων κατορθώματα. Αλλά ο «χθες και σήμερα και εις τους αιώνας ίδιος» Κύριος παρέχει τη χάρη του και σήμερα σε όσους θέλουν να αγωνισθούν.

Ο μακάριος Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής, μας έλεγε, ότι «εις το τέλος της εξαντλητικής υπομονής παρουσιάζεται η χάρις αισθητώς». «Και εις εμέ», έλεγε, «όταν οι πειρασμοί πλήθαιναν, ώστε να υπερβαίνουν τας δυνάμεις μου, απροβλέπτως μου εγίνετο μία αντίληψις, η οποία αναλογούσε κατά τον ψαλμωδόν εις το επικείμενον βάρος. “Κατά το πλήθος των οδυνών μου εν τη καρδιά μου, αι παρακλήσεις σου εύφραναν την ψυχήν μου”(Ψαλμ. 93, 19). Κάποτε άγγελος Κυρίου μου μετέδωκε την θείαν κοινωνίαν, άλλην φοράν ο Κύριός μας επί του σταυρού, μου ενεθύμισεν την φιλοπονίαν και η γλυκυτάτη μας Δέσποινα πολλάκις με επαρηγόρησεν, εμφανισθείσα η ίδια κατά την μητρικήν της πρόνοιαν, την οποίαν δείχνει ειδικώς εις ημάς τους αγιορείτας. Ω, πόσον τούτο ήτο ευχάριστον, η μελισταγής φωνή της να μου εγγυάται την σωτηρίαν μου»!

Η χάρη, η οποία έρχεται από την μετάνοια, αρπάζει τη ψυχή προς τον Θεόν, του οποίου το φως την ελκύει. Στην αρχή δεν είναι τόσο φανερό, αλλά η θερμότης του, η οποία είναι αγάπη, αρχίζει να μαλακώνει την καρδιά. Τότε παραδόξως παρουσιάζεται στον άνθρωπο ένας διχασμός. Αφ' ενός κυριεύεται από φόβο, μάλλον από φρίκη, αισθανόμενος την τρομερή του ενοχή και αφ' ετέρου τον πλημμυρίζει η μέχρι τότε άγνωστη χάρη της παρουσίας του Θεού. Ο διχασμός του φόβου περισσεύει, διότι με την παρουσία της χάριτος ανοίγουν οι οφθαλμοί του νου και διαπιστώνει αισθητά τη ρυπαρότητά του.

Τον παρηγορεί η αισθητή παρουσία της θείας αγάπης, αλλά δεν συγκρατούνται τα δάκρυα, τα οποία μαρτυρούν την ειλικρινή μεταμέλεια και επιστροφή του από τη «μακρινή χώρα» της σπατάλης της «πατρικής περιουσίας». Πολλές φορές η σφοδρότητα αυτής της φρίκης της προσωπικής αμαρτωλότητας γίνεται τόσο έντονη, ώστε παρουσιάζεται μίσος προς τον εαυτόν μας και θετική μορφή αποστροφής προς τα πάθη τα οποία είναι τα αίτια του χωρισμού από τον αγαπημένο Θεό.

«Αν κάποιος έρχεται κοντά μου και δεν απαρνιέται... ακόμη και την ίδια του τη

ψυχή (δηλ. ζωή) δεν μπορεί να είναι μαθητής μου»(Λουκ. 14, 26). Η πραγματική αυτή ένταση του μίσους, η οποία προκαλείται από την «εν Θεώ αίσθηση» αυξάνει την προσευχή και γίνεται ως φλόγα· τότε η ψυχή έχει την αίσθηση και του ζοφερού θανάτου αλλά και της ελπίδας στον Σωτήρα της Χριστό. Αυτές οι καταστάσεις δεν είναι της ανθρώπινης προσπάθειας αλλά μόνον της φιλανθρωπίας της θείας αγαθότητας. Θυμάμαι, όταν μας περιέγραφε ο μακάριός μας Γέροντας Ιωσήφ αυτού του είδους την προσευχή. Έπαιρνε μία ειρηνική μορφή και μας παρουσίαζε, όσον μπορούσαμε να καταλάβουμε, την ειρήνη των λογισμών. Μετά απ' αυτήν τη συνάντηση, διότι όντως θεία συνάντηση είναι, μία θαυμαστή ειρήνη έρχεται στη ψυχή και βασιλεύει η αίσθηση της πλήρους παρουσίας του Θεού σε όλα.

Πηγή: (Γέροντος Ιωσήφ, Αθωνική Μαρτυρία, Ψυχωφελή Βατοπαιδινά 2, σ. 19-26), www.vatopedi.gr/pemtousia.gr